

Coimisiún na Scrúduithe Stáit

Scrúdú na hArdteistiméireachta, 2015

L Aidin – Ardleibhéal

(400 marc)

Dé hAoine, 12 Meitheamh – Tráthnóna, 2.00 go 5.00

1. Freagair Roinn A nó Roinn B sa cheist seo:-

[75]

A. Cuir Laidin air seo:-

B'éigean don ghinearál cáiliúil Mairias teitheadh ón Róimh ionas nach gcuirfeadh Sulla chun báis é. Fad a bhí sé ag iarraidh éalú ón lodáil chuaigh sé ar bord loinge chun seoladh go dtí an Afraic. Thug an ghaoth air cur i dtír in áit ina raibh sé ag fánaíocht thart go dtí go ndearna sé a shlí ar deireadh thiar go Minturnae, baile in aice le cósta na farráige. Nuair a fuair sé amach go raibh marcshlua Shulla ag teacht ina threo, bhí sé in ann long eile a bhaint amach, le mórdheacracht. Ach b'eagal leis na mairnéalaigh go gcuirfeadh a naimhde pionós orthu dá gcabhróidís leis éalú, agus chuir siad i dtír arís é.

bím ag fánaíocht thart: erro.

NÓ

B. Léigh an sliocht seo a leanas agus freagair, i nGaeilge, na ceisteanna **go léir** ina dhiaidh:-

(Insíonn Laelius dá chairde faoi bhás a mhórcharad, Scipio, agus faoin sólas a fuair sé.)

Ego si Scipionis desiderio me moveri negem, utrum id recte faciam sapientes viri iudicent; sed certe mentiar. Moveor enim desiderio talis amici, qualis, ut arbitror, nemo unquam erit, ut confirmare possum, nemo certe fuit. Sed non egeo medicina; me ipse consolor et maxime illo solacio, quod nihil mali accidisse Scipioni puto; mihi accidit si quid accidit. Suis autem incommodis graviter angi est amantis non amicum, sed se ipsum.

Scipio minime immortalitatem optare volebat, sed adeptus est omnes honores quos homini fas esset optare. Is qui summam spem civium continuo adulescens incredibili virtute superavit; is qui consulatum petivit numquam, factus est consul bis; qui duabus urbibus eversis inimicissimis huic imperio non modo praesentia, verum etiam futura bella delevit. Quid dicam de moribus facillimis, de pietate in matrem, liberalitate in sorores, bonitate in suos, iustitia in omnes? Nota sunt vobis.

desiderium: cailliúint, méala. utrum: cibé acu. mentior: insím bréag.

egeo (+ Och.): tá ... de dhíth orm. incommodum: míchaoithiúlacht. angi: 'buairt a bhrath'.

amantis: 'lorg an duine a thugann grá'. adeptor: bainim amach. supero: comhlíonaim.

evertor: leagaim ar lár. quid dicam: 'Cén fáth ba ghá dom labhairt?'

- (i) Dá séanfadh Laelius go raibh sé corraithe faoi chailliúint Scipio, cad a mheasfadh na saoithe? (6)
- (ii) Dá séanfadh sé é, cad a bheadh á dhéanamh aige? (4)
- (iii) Cén cineál carad ba ea Scipio do Laelius? (8)
- (iv) Cén rud nach bhfuil de dhíth ar Laelius? (4)
- (v) Cad é an sólas mór atá ag Laelius i leith bhás Scipio? (7)
- (vi) Cad é comhartha an duine nach dtugann grá dá chara, ach dó féin? (7)
- (vii) Cén rud nár theastaigh ó Scipio? Cad é a bhí bainte amach aige? (8)
- (viii) Cad a chomhlíon Scipio mar fhear óg (*adulescens*)? Conas a rinne sé é? (8)
- (ix) Cén rud nár iarr sé riamh? (4)
- (x) Déan cur síos ar **dhá** bhua a rug sé. (8)
- (xi) Luaigh **dhá** thréith i gcarachtar Scipio a mbraitheann Laelius nach gá dó labhairt fúthu. (8)
- (xii) Cén fáth a gceapann sé nach gá dó labhairt faoi na tréithe sin? (3)

2. Cuir Gaeilge ar shliocht **amháin** as Roinn **A** agus ar shliocht **amháin** as Roinn **B**: [130]

A. (i) *(Téann Aeinéas ar aghaidh le troid in aghaidh Turnus: leanann laochra ón dá thaobh orthu ag troid)*

At pater Aeneas, audito nomine Turni,
deserit et muros, et summas deserit arces,
praecipitatque moras omnes, opera omnia rumpit,
laetitia exultans, horrendumque intonat armis:
quantus Athos, aut quantus Eryx, aut ipse, coruscis
cum fremet ilicibus, quantus, gaudetque nivali
vertice se attollens pater Appenninus ad auras.
iam vero et Rutuli certatim et Troes et omnes
convertere oculos Itali, quique alta tenebant
moenia, quique imos pulsabant ariete muros,
armaque deposuere humeris.

Veirgil (65)

praecipito: brúim ar aghaidh le. intono: déanaim fothram toirniúil.
Is sléibhte arda iad Athos agus Eryx. coruscus: ar crith. fremo: ligim búir.
ilex: dair thoilm. nivalis: sneachtúil. certatim: go cíocrach. aries: reithe cogaidh.

NÓ

A. (ii) *(Iarrann Catallus ar na déithe cabhrú leis dearmad a dhéanamh ar a leannán, Lesbia)*

O di, si vestrum est misereri, aut si quibus unquam
extremam iam ipsa in morte tulistis opem,
me miserum aspicate, et, si vitam puriter egi,
eripite hanc pestem perniciemque mihi,
quae mihi surrepens imos ut torpor in artus
expulit ex omni pectore laetitas.
non iam illud quaero, contra ut me diligat illa,
aut, quod non potis est, esse pu dica velit:
ipse valere opto et taetrum hunc deponere morbum.
o di, reddite mi hoc pro pietate mea.

Catallus (65)

vestrum: 'de chumhacht ionat.' misereor: glacaim trua. puriter: go hionraic. pestis: scrios.
perniciis: tubaiste. torpor: mairbhití. contra: mar chúiteamh. diligo: tá grá agam do.
potis: ábalta. pudicus: geanmnaí. taeter: náireach.

B. (i) *(Measann Cicearó gur scil ar leith í an fhilíocht agus go mbíonn dúil mhór ag an tsochaí sna filí)*

Atque sic a summis hominibus eruditissimisque cognovimus, poetam natura ipsa valere et
mentis viribus excitari et quasi divino quodam spiritu inflari. Quare suo iure noster ille Ennius
'sanctos' appellat poetas, quasi poetae aliquo dono atque munere deorum commendati nobis
esse videantur. Sit igitur, iudices, hoc poetae nomen sanctum apud vos, humanissimos
homines, quod nulla umquam barbaria violavit. Saxa atque solitudines voci poetae respondent,
bestiae saepe immanes cantu flectuntur atque consistunt; nos instituti rebus optimis non
poetarum voce moveamur? Homerum Colophonii civem esse dicunt suum, Smyrnaei vero suum
esse confirmant itaque etiam delubrum eius in oppido dedicaverunt.

Cicearó (65)

eruditus: léannta, oilte. spiritus: inspioráid fhileata. inflo: spreagaim. Ennius: file Rómhánach.
commendo: cuirim faoi chúram duine éigin. barbaria: náisiún barbartha.
institutus: léannta, oilte. Colophonii: saoránaigh Colophon. Smyrnaei: saoránaigh Smyrna.
delubrum: scrín.

NÓ

B. (ii) (lonsaíonn Hannabal baile mór rafar Saguntum)

Dum ea Romani parant consultantque, iam Saguntum summa vi oppugnabatur. Civitas ea longe opulentissima ultra Hiberum fuit, sita passus mille ferme a mari. Saguntum in tantas opes brevi creverat seu maritimis seu terrestribus fructibus seu multitudinis incremento. Hannibal infesto exercitu ingressus fines, pervastatis passim agris, urbem tripertito adgreditur. Angulus muri erat vergens in locum planiolem patentioremqe quam cetera loca quae circa erant; Hannibal adversus eum vineas agere instituit, per quas aries moenibus admoveri posset. Sed turris ingens imminebat, ut in suspecto loco, supra modum ceteri muri munitus erat et iuventus delecta ubi plurimum periculi ac timoris ostendebatur, ibi vi maiore resistebant.

Livias (65)

opulens: saibhir. fructus: torthaí. incrementum: méadú. infestus: naimhdeach.
tripertito: i dtrí rannán. angulus: cúinne. vergo: tugaim aghaidh ar. planus: leibhéalta.
vineas: túr léigir. agere: 'a thabhairt aníos'. aries: reithe cogaidh.
immineo: crochaim, caithim amach. suspectus: leochaileach. modus: airde.
iuventus delecta: scoth na n-ógánach.

3. Freagair Roinn A nó Roinn B sa cheist seo:-

[90]

A.

(i) Cuir Gaeilge air seo:-

(60)

Reliquum est, ut de Q. Catuli auctoritate et sententia dicendum esse videatur. Qui cum ex vobis quaereret, si in uno Cn. Pompeio omnia poneretis, si quid eo factum esset, in quo spem essetis habituri, cepit magnum suae virtutis fructum ac dignitatis, cum omnes una prope voce in eo ipso vos spem habituros esse dixistis. Etenim talis est vir, ut nulla res tanta sit ac tam difficilis, quam ille non et consilio regere et integritate tueri et virtute conficere possit. Sed in hoc ipso ab eo vehementissime dissentio, quod, quo minus certa est hominum ac minus diuturna vita, hoc magis res publica, dum per deos immortales licet, frui debet summi viri vita atque virtute. At enim 'ne quid novi fiat contra exempla atque instituta maiorum.' Non dicam hoc loco maiores nostros semper in pace consuetudini, in bello utilitati paruisse, semper ad novos casus temporum novorum consiliorum rationes accommodasse.

Cicearó

(ii) Freagair trí cinn ar bith de na ceisteanna seo a leanas. (Tá deich marc ag gabháil le gach ceist díobh):-

(30)

- Conas a fhreagraíonn Cicearó don agóid go mbaineann contúirt le cumhacht den chineál atá á mholadh aige do Phoimpéas a chur i lámha duine amháin?
- Scríobh nóta gairid ar oileán Dhéileas agus mínigh a thábhacht do na Rómhánaigh.
- Déan cur síos ar struchtúr óráide atá ina sampla tipiciúil d'óráid Rómhánach. Bíodh *Pro Lege Manilia* in úsáid agat mar léiriú ar do fhreagra.
- Scríobh nótaí ar **dhá cheann ar bith** díobh seo a leanas:
Aulus Gabinius; Lucullus; Mithridates; Tigranes.
- Tugann an *Pro Lege Manilia* léargas dúinn ar shaol polaitiúil na Róimhe. Pléigh an ráiteas sin.

B.

(i) Cuir Gaeilge air seo:-

(60)

et iam finis erat, cum Iuppiter aethere summo
despiciens mare velivolum terrasque iacentes
litora que et latos populos, sic vertice caeli
constitit et Libyae defixit lumina regnis.
atque illum tales iactantem pectore curas
tristior et lacrimis oculos suffusa nitentes
adloquitur Venus: 'o qui res hominumque deumque
aeternis regis imperiis et fulmine terres,
quid meus Aeneas in te committere tantum,
quid Troes potuere, quibus tot funera passis
cunctus ob Italiam terrarum clauditur orbis?
certe hinc Romanos olim volventibus annis,
hinc fore ductores revocato a sanguine Teucris,
qui mare, qui terras omnes ditione tenerent,
pollicitus.'

Veirgil

(ii) Freagair **trí cinn ar bith** de na ceisteanna seo a leanas. (Tá deich marc ag gabháil le gach ceist díobh):- (30)

- (a) Déan cur síos ar an bpáirt a ghlacann Véineas i Leabhar 1 den *Aeinéid*.
- (b) Osclaítear an eipic *in medias res* i Leabhar 1.
Cad a chiallaíonn sé sin agus cén tionchar a imríonn sé ar ár spéis sa scéal?
- (c) Scríobh nota ar an úsáid a bhain Veirgil as samhlaíochta agus bíodh tagairt ar leith agat do Leabhar 1.
- (d) Mínigh na cúiseanna le fuath lúnó do na Traígh.
- (e) Scríobh nótaí ar **dhá cheann ar bith** díobh seo a leanas:
Aeólas; Neiptiún; Penthesilea; Sychaeus.

4. (i) Freagair (a) nó (b):-

[30]

(a) Mínigh tuisil *telis* agus *humi* agus modh *fundat* sa sliocht seo a leanas:

tum vulgus et omnem
miscet agens telis nemora inter frondea turbam;
nec prius absistit, quam septem ingentia victor
corpora fundat humi et numerum cum navibus aequet.

(b) Mínigh foirmeacha na mbriathra *dici* agus *sit gerendum* agus tuiseal *pauca* sa sliocht seo a leanas:

quoniam de genere belli dixi, nunc de magnitudine pauca dicam. Potest enim hoc dici, belli genus esse ita necessarium, ut sit gerendum ... (10)

(ii) Tabhair príomhranna **trí cinn ar bith** de na briathra seo a leanas:

soleo, tollo, fungor, trado, posco. (10)

(iii) Ainmnigh meadaracht na líne seo a leanas agus marcáil na cainníochtaí:

nullus argento color est avaris (10)

5. Freagair **trí cinn** de na ceistanna seo a leanas. Ní mór ceist **amháin** ar a laghad a roghnú as Roinn A agus ceist **amháin** ar a laghad as Roinn B. Is féidir an **tríú** ceist a roghnú as Roinn A **nó** as Roinn B. (Tá cúig mharc is fiche ag gabháil le gach ceist díobh):-

[75]

A.

- (i) Tabhair cuntas ar pholasaí eachtrach Ágastas. Cén fáth ar theip ar Ágastas greim a choinneáil ar Germania mar phroibhinse?
- (ii) Níorbh arracht é Néaró, ní raibh ann ach meatachán. Pléigh an tuairim seo ar Néaró.
- (iii) Scríobh nótaí ar **dhá cheann ar bith** díobh seo a leanas:

Tibir; Cláidias agus ionradh na Breataine; Domitianus; an Garda Praetóireach.

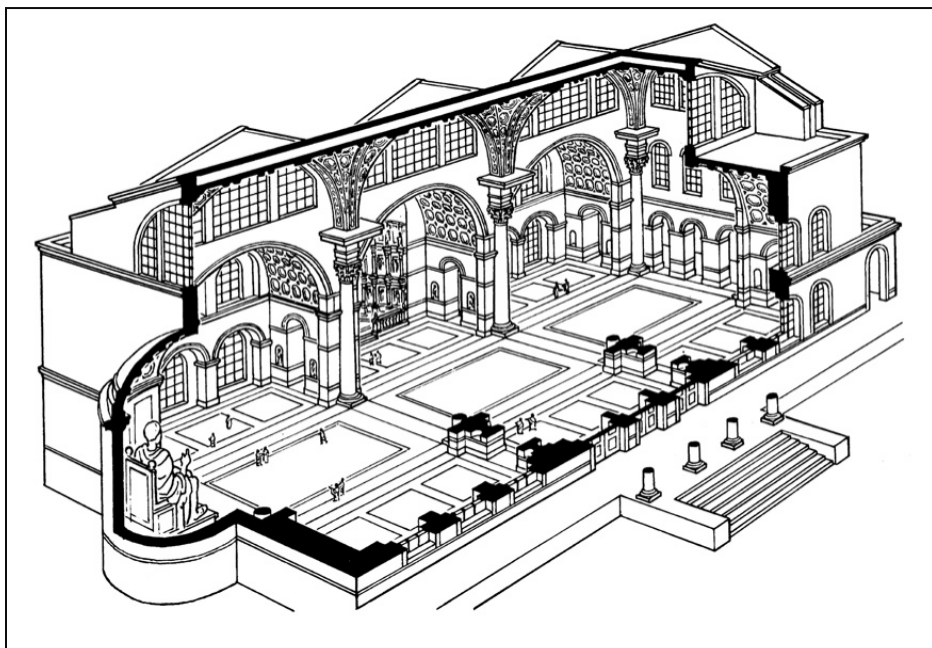
B.

- (i) Tabhair cuntas ar shaol agus ar shaothar Livias **nó** Horáit. Déan trácht ar stíl scríbhneoireachta an údair a roghnaíonn tú.
- (ii) Is foinse shaibhir eolais í an dealbhóireacht rilífe ar stair na Róimhe agus ar shaol laethúil na Róimhe araon. Pléigh an ráiteas sin agus bíodh tagairt agat do dhealbhóireachtaí rilífe ar leith.
- (iii) Breathnaigh ar na Fótagraif **A**, **B** agus **C** agus freagair **dhá** cheann de na ceistanna seo a leanas:-
 - (a) Taispeántar droichead Rómhánach i bhFótagraf **A**. Déan trácht ar dhroichid Rómhánacha agus bíodh tagairt ar leith agat don úsáid a bhaintí as an áirse.
 - (b) I bhfótagraf **B**, taispeántar trasghearradh trí atógáil an Basilica Nova (Maxentius) sa Róimh. Déan trácht ar bhaisleaca Rómhánacha agus ar an bpáirt a ghlac siad i saol an phobail.
 - (c) Ainmnigh an láithreán a thaispeántar i bhFótagraf **C**. Ainmnigh **trí** ghné ar an láithreán seo agus tabhair cuntas ar an bhfeidhm a bhí ag ceann **amháin** de na gnéithe seo.

A

B

C

Baineadh na Fótagraif A, B agus C as *Google images*.

Leathanach Bán